

HET RECHT OP EERBIEDIGING VAN HET PRIVÉ-LEVEN¹

I. Begrip privé-leven

1. Het Van Dale-woordenboek omschrijft het privé-leven als «het private, buitenambtelijk leven». Iemands private leven is volgens het woordenboek «zijn persoonlijk, niet-openbaar leven».

2. De weinige wetgeving, *sensu lato*, die spreekt over het privé-leven (bv. art. 17 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, opgemaakt te New York op 19 december 1966; art. 8 Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950²; art. 11, C.A.O., nr. 38 van 6 december 1983 betreffende de werving en selectie van werknemers) geeft geen definitie van het begrip³.

3. Ook in de rechtsleer vinden we geen algemeen aanvaarde bepaling van het begrip privé-leven⁴. De meeste auteurs beperken er zich toe een opsomming te geven van een aantal elementen die tot het privé-leven behoren.

H. Vandenberghe somt volgende elementen op: het liefdesleven, huwelijk en echtscheiding, vriendschap, ziekte, godsdienst, ontspanningsactiviteiten⁵. M. Jamoulle bevestigt dat de gezondheidstoestand behoort tot het privé-leven⁶. Volgens Rauws en Schijvens behoren huwelijk en moederschap, minstens gedeeltelijk, tot de private levenssfeer⁷. Ook volgens Coipel behoort de zwangerschap bij uitstek tot de intimiteit van de vrouw en tot haar privé-leven⁸. Volgens De

Jonghe is het bezit van staat van gehuwd een feit dat niet tot het privé-leven behoort. Bovendien heeft iedereen het recht te weten wie met wie gehuwd is. Dit vloeit voort uit het feit dat het huwelijk omgeven is met publiciteit, cf. het afkondigingsvereiste van het voorgenomen huwelijk (artt. 63-64 B.W.), de eis van openbaarheid bij het sluiten van het huwelijk (art. 74 B.W.) en de aanwezigheid van twee getuigen (art. 75 B.W.)⁹.

De Nationale Arbeidsraad vermeldt in zijn Advies nr. 756 dat o.a. volgende elementen behoren tot de persoonlijke levenssfeer: gezinstoestand, politieke gezindheid, vakbondslidmaatschap, religie en levensovertuiging.

Blijkens de toelichting bij het wetsvoorstel Ansoms behoren echtscheiding, ongehuwd samenwonen, alleen wonen, aantal kinderen, aantal gewenste kinderen, seksuele geaardheid, levensovertuiging, vakbondslidmaatschap, politieke gezindheid, of men een eigen huis heeft, met welke auto men rijdt, of men eigendommen of schulden heeft, of men legerdienst of vervangende dienst vervuld heeft, enz. tot het privé-leven¹⁰.

4. In de rechtspraak vinden we o.a. een cassatiearrest van 23 juni 1980 waarin gezegd wordt dat de persoonlijke medische behandeling tot het privé-leven behoort¹¹.

Ook telefoongesprekken behoren naar de mening van het Hof van Cassatie tot het privé-leven¹². Daarentegen besliste het Hof dat het voorleggen door het openbaar ministerie, in een strafzaak, van een door een vreemde rechterlijke overheid meegedeelde strafrechtspleging die betrekking heeft op een vroeger door de betrokkene gepleegde doding, geen aanslag op de eerbiediging van het privé-leven van de betrokkene uitmaakt, zelfs wanneer die rechtspleging met een beslissing van buitenvervolginstelling werd afgesloten¹³.

Het Europees Hof voor de Rechten van de mens oordeelde dat het begrip privé-leven ook de lichamelijke en geestelijke integriteit van een persoon omvat, inbegrepen zijn of haar

echter niet enkel een zaak van het privé-leven van de moeder. Wanneer een vrouw zwanger is, wordt haar privé-leven sterk verbonden met de foetus. (Rapport van de Commissie bij toepassing van art. 31 E.V.R.M., van 12 juli 1977 (BRUGGEMANN en SCHEUTEN v. B.R.D., verzoek nr. 6959/75), *European Commission of Human Rights, Decisions and Reports*, nr. 10, 116).

⁹ DE JONGHE, J., noot onder Arbh. Antwerpen, 7 mei 1976, *R.W.*, 1976-77, 1255.

¹⁰ Wetsvoorstel tot reglementering van het solliciteren naar een openstaande betrekking, *Gedr. St., Kamer*, 1982-83, nr. 477/1, 3. ¹¹ Cass., 23 juni 1980, *Arr. Cass.*, 1979-80, 1323, *Pas.*, 1980, 1303.

¹² Cass., 19 februari 1985, *Arr. Cass.*, 1984-85, 840; *R.D.P.*, 1985, 763; Cass., 24 mei 1983, *Arr. Cass.*, 1982-83, 1167; *Pas.*, 1983, 1063; *J.T.*, 1985, 511; *R.W.*, 1984-85, 1701.

Idem: Europees Hof voor de Rechten van de mens (verder afgekort: E.H.R.M.), 6 september 1978, *Klass e.a.*, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 28, p. 21, § 41; E.H.R.M., 2 augustus 1984, *Malone*, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 82, p. 30, § 64.

¹³ Cass., 21 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 97.

¹ Met dank aan prof. P. Lemmens voor het nalezen en het formuleren van opmerkingen bij een ontwerp van deze tekst.

² Verder afgekort: E.V.R.M.

³ Ook in het wetsontwerp tot bescherming van bepaalde aspecten van de persoonlijke levenssfeer van minister van Justitie J. Gol wordt geen definitie gegeven van het begrip «persoonlijke levenssfeer». In de Memorie van Toelichting schrijft de Regering dat dit zeer subjectief begrip de deining ondergaat van de overheersende gedachtenstromingen in de maatschappij, net zoals de begrippen van goede zeden en openbare orde. Deze opvattingen verschillen van een groep mensen tot een andere en ook in de tijd (*Gedr. St., Kamer*, 1983-84, nr. 778/1, 17-18).

⁴ Zie: CLAEYS-LEBOUCQ, E. en LIEVENS, S., «Privacy bij het aangaan en het behoud van een dienstbetrekking», *R.W.*, 1975-76, 770-772; VANDENBERGHE, G., «De juridische bescherming van de privacy van de sollicitant», *T.S.R.*, 1981, 265; VELU, J., *Le droit au respect de la vie privée*, Namen, Presses universitaires de Namur, 1974, 19-22.

⁵ VANDENBERGHE, H., «Bescherming van het privé-leven en recht op informatie via de massamedia», *R.W.*, 1969-70, 1462.

⁶ JAMOULLE, M., «La vie privée et le droit du travail», *Ann. Dr. Louv.*, 1984, 39.

⁷ RAUWS, W. en SCHYVENS, H., «De bescherming van werknemersgrondrechten binnen de individuele arbeidsverhouding», in *De toepasselijkheid van de grondrechten in private verhoudingen*, RIMANQUE, K. (ed.), Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, 218.

⁸ COIPEL, M., noot onder Arbrb. Namen, 4 september 1978, *Rev. Rég. Dr.*, 1979, 774-775. Volgens de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens zijn zwangerschap en de beëindiging ervan

sexueel leven¹⁴. Het Arbeidshof te Brussel besliste op 24 november 1977 dat het wonen, het samenwonen, het overspel en het vaststellen van overspel door de politie alsdanig behoren tot het privé-leven¹⁵.

In een arrest van 4 mei 1973 oordeelde het Arbeidshof te Brussel dat de persoonlijke of gezinstoestand behoort tot het privé-leven¹⁶. En volgens de Arbeidsrechtbank te Antwerpen behoort het laten uitvoeren van een sterilisatie tot het privé-leven van de werknemer¹⁷.

5. In rechtsleer en rechtspraak vinden we dus aanduidingen van wat men in België onder het begrip privé-leven verstaat.

Het uitputtend opsommen van alle elementen die tot het privé-leven behoren is onmogelijk, vooral omdat het begrip privé-leven een relatief begrip is. Het begrip is relatief ten aanzien van tijd en ruimte en is ook persoonsgebonden. Het privé-leven van een politicus, een sportvedette of een filmster is bijvoorbeeld niet zo uitgebreid als dat van een eenvoudige particulier¹⁸. Persoonlijke gegevens die voor de ene tot zijn privé-leven behoren, zal de ander dan weer zonder voorbehoud aan derden meedelen¹⁹.

Uiteindelijk zullen de hoven en de rechtbanken moeten uitmaken wat tot iemands privé-leven behoort en wat niet. Deze vraag valt onder hun feitelijke beoordelingsbevoegdheid.

II. Het grondrecht op eerbiediging van het privé-leven

A. Het begrip grondrecht

6. In de literatuur spreekt men van grondrechten, van fundamentele rechten en vrijheden of van rechten van de mens. Het definiëren van de grondrechten blijkt echter geen eenvoudige opgave te zijn. Aan Rimanque en Peeters ontleen we de volgende definitie: het begrip grondrechten omvat ten minste de verzameling van persoonlijke subjectieve rechten die erkend en gewaarborgd worden in de juridische instrumenten die de hoogste rang bekleden in de hiërarchie der normen, m.n. in de Grondwet en in internationale verdragen²⁰.

Deze subjectieve rechten worden op een bepaald ogenblik in het recht erkend en gewaarborgd omdat zij geacht worden wezenlijke voorwaarden te zijn om als persoon in waardigheid te leven en zich in de samenleving te ontplooiën²¹. Het begrip grondrechten is dus geen statisch maar wel een dynamisch gegeven.

¹⁴ E.H.R.M., 26 maart 1985, X. en Y. v. Nederland, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 91, p. 11, § 22.

¹⁵ Arbh. Brussel, 24 november 1977, *J.T.T.*, 1978, 63.

¹⁶ Arbh. Brussel, 4 mei 1973, *R.W.*, 1973-74, 382.

¹⁷ Arbrb. Antwerpen, 10 mei 1984, *A.R.*, nr. 124.718

¹⁸ VELU, J., *o.c.*, 28-29.

¹⁹ VANDENBERGHE, G., *l.c.*, 265.

²⁰ RIMANQUE, K. en PEETERS, P., «De toepasselijkheid van grondrechten in de betrekkingen tussen private personen. Algemene probleemstelling», in *De toepasselijkheid van de grondrechten in private verhoudingen*, RIMANQUE, K. (ed.), Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, 4-8.

²¹ RIMANQUE, K., «Nationale bescherming van grondrechten», *T.B.P.*, 1981, 33; RIMANQUE, K., PEETERS B. en VERMEIRE, L., *De toepassing van het E.V.R.M. in de praktijk*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1987, p. 3, nr. 4.

7. In de Belgische Grondwet wordt geen algemeen recht op eerbiediging van het privé-leven vermeld. Geen enkele Belgische wet erkent trouwens op een algemene wijze het recht op eerbiediging van het privé-leven²². Wat de internationale instrumenten betreft, is vooral het E.V.R.M. hier van belang. Artikel 8, eerste lid, van het E.V.R.M. bevat de volgende bepaling: «Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.»

Wanneer we de hierboven omschreven definitie van grondrechten hanteren, heeft eenieder dus een grondrecht op eerbiediging van zijn privé-leven. Dit subjectief recht wordt immers erkend in een internationaal verdrag nl. het E.V.R.M.²³.

B. Het begrip «recht op eerbiediging van het privé-leven».

8. In de klassieke indeling van de grondrechten wordt het recht op eerbiediging van het privé-leven ondergebracht bij de afweerrechten. Afweerrechten zijn grondrechten die het aan anderen verbieden de lichamelijke of psychische integriteit van de persoon aan te tasten of zich te mengen in zijn bestaan binnen een bepaalde ruimte of m.b.t. bepaalde relaties²⁴. Deze grondrechten roepen derhalve verplichtingen op om iets niet te doen. Artikel 8, eerste lid, van het E.V.R.M. bepaalt voor anderen de verplichting om zich niet te mengen in iemands privé-leven (negatieve verplichting). Daarnaast bevat hetzelfde artikel echter ook een positieve verplichting voor de Staat nl. een verplichting tot handelen, die de wetgever moet nakomen, om het privé-leven effectief te eerbiedigen²⁵. Deze positieve verplichting kan inhouden dat de Staat maatregelen moet nemen om de eerbiediging van het privé-leven te verzekeren, zelfs tussen private personen²⁶. De Staat behoudt hier echter een vrij grote appreciatiebevoegdheid: hij maakt een keuze uit de verscheidene mogelijkheden die ter beschikking staan, om de eerbiediging van het privé-leven te verzekeren²⁷.

²² Zie VELU, J., *o.c.*, 31-46.

²³ Idem: RAUWS, W. en SCHYVENS, H., *l.c.*, 218; DIRIX, E., «Grondrechten in private verhoudingen», RIMANQUE, K. (ed.), Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, 78.

²⁴ RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 8; RAUWS, W. en SCHYVENS, H., *l.c.*, 152.

²⁵ Cass., 6 maart 1986, *Arr. Cass.*, 1985-86, 937; Cass., 10 mei 1985, *Arr. Cass.*, 1984-85, 1230, concl. adv. gen. TILLEKAERTS

²⁶ E.A. Alkema spreekt hier van «indirecte derdenwerking», omdat dit een wijziging van de wetgeving of van de administratieve praktijk kan teweegbrengen, maar niet noodzakelijk herstel voor het slachtoffer. Wanneer deze derdenwerking erkend wordt, zal ze enkel gevolgen hebben pro futuro. (ALKEMA, E., A., «The third-party applicability or 'Drittwirkung' of the European Convention on Human Rights» in *Protecting Human Rights: The European Dimensions. Studies in honour of Gérard J. Wiarda*, MATSCHER, F. en PETZOLD, H. (ed.), Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 1988, 38).

²⁷ E.H.R.M., 18 december 1986, Johnston e.a., *Publ. Cour*, reeks A, vol. 112, p. 30-31, § 75-77, E.H.R.M., 17 oktober 1986, Rees, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 106, p. 14, § 35; E.H.R.M., 28 mei 1985, Abdulaziz, Cabales en Balkandali, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 94, p. 33, § 67; E.H.R.M., 26 maart 1985, X. en Y. v. Nederland, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 91, p. 11, § 23; E.H.R.M., 13 juni 1979, Marckx, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 31, p. 17, § 37 en p. 24, § 53.

Volgens de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens houdt het recht op eerbiediging van het privé-leven voor het individu de verzekering in van een sfeer, waarin hij vrij de ontwikkeling en de vervulling van zijn persoonlijkheid kan nastreven. Daarom moet hij ook de mogelijkheid hebben om betrekkingen aan te knopen met andere personen, inclusief seksuele betrekkingen²⁸. De meest extensieve opvatting van het recht op eerbiediging van het privé-leven, vinden wij bij J. Velu. Het recht op eerbiediging van het privé-leven houdt volgens hem de volgende rechten in: het recht voor het individu om beschermd te worden tegen aantasting van zijn lichamelijke of geestelijke integriteit²⁹; het recht op eerbiediging van zijn morele vrijheid; het recht op intellectuele vrijheid; het recht op bescherming tegen aantasting van zijn eer of zijn goede naam (als de aanslag betrekking heeft op het privé-leven); het recht op bescherming tegen het gebruik van zijn naam, zijn identiteit of zijn beeltenis; het recht op bescherming tegen fotograferen, filmen, afluisteren en geluidsopnamen en tenslotte het recht op bescherming tegen onthulling van inlichtingen die onder het beroepsgeheim vallen^{30,31}.

III. Directe werking in de interne rechtsorde

9. Het Hof van Cassatie heeft de directe werking erkend van artikel 8, eerste lid, van het E.V.R.M. in de Belgische interne rechtsorde, in zoverre het aan de Staat verbod oplegt zich te mengen in het privé-leven van de individuen³². Deze

²⁸ Rapport van de Commissie bij toepassing van art. 31, E.V.R.M., van 12 juli 1977 (BRÜGGEMANN en SCHEUTEN v. B.R.D., verzoek nr. 6959/75). *European Commission of Human Rights, Decisions and reports*, nr. 10, 115.

²⁹ Het recht op lichamelijke of geestelijke integriteit wordt ook beschermd in art. 2 E.V.R.M. (recht op leven), art. 3 E.V.R.M. (verbod van folteringen en onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen) en art. 4 E.V.R.M. (verbod van slavernij, dienstbaarheid of dwangarbeid). In de Belgische Grondwet wordt dit recht niet vermeld. In het Strafwetboek wordt het o.a. beschermd in Titel VIII (Misdaden en wanbedrijven tegen personen).

Ook volgens de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens behoort het recht op lichamelijke integriteit tot het recht op eerbiediging van het privé-leven. Daaruit leidt zij af dat een verplicht medisch ingrijpen, zelfs als het van minder belang is, moet beschouwd worden als een inmenging in het privé-leven. (Beslissing over de ontvankelijkheid van het verzoek, van 13 december 1979 (X. v. Oostenrijk, verzoek nr. 8278/78), *European Commission of Human Rights, Decisions and Reports*, nr. 18, 156).

³⁰ Zie i.v.m. het beroepsgeheim: art. 458 Sw.

³¹ VELU, J., «Het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en het recht op eerbiediging van het privé-leven, van de woning en van mededelingen», in *Privacy en rechten van de mens. Handelingen van het Derde Internationaal Colloquium over het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens*, Leuven, Acco, 1974, 35-53.

Idem: VANDENBERGHE, H., «Approche de la notion de vie privée», in *Banques de données, entreprises - vie privée*, Namen, Centre de recherches informatique et droit - Facultés universitaires de Namur, 1980, 75; GOSSERIES, P., «Vie privée et droit belge de la sécurité sociale», in *Actuele problemen van sociaal recht*, STORME, M., DUBOIS, B. en VAN EECKHOUTTE, W. (ed.), Gent, 1987, 280.

³² Cass., 6 maart 1986, *Arr. Cass.*, 1985-86, 937; Cass., 10 mei 1985, *Arr. Cass.*, 1984-85, 1230, concl. adv. gen. TILLEKAERTS; *J.T.*, 1986, 75; *R.W.*, 1985-86, 1848; *Rev. Not. B.*, 1986, 48; *Rev. Trim.*

norm is inderdaad voldoende duidelijk en onvoorwaardelijk, en voor de toepassing ervan zijn geen verdere maatregelen nodig. Bovendien bekrachtigt deze bepaling rechten in hoofde van individuen³³.

In zoverre artikel 8, eerste lid, van het E.V.R.M. positieve verplichtingen oplegt aan de Staat, is die bepaling echter niet voldoende nauwkeurig en volledig om directe werking te hebben. De Staat kan hier immers kiezen welke maatregelen hij treft om het recht op eerbiediging van het privé-leven te verzekeren. In die mate kan dit artikel niet gelden als bron van subjectieve rechten voor particulieren³⁴.

De directe werking van art. 8, eerste lid, van het E.V.R.M. in de interne rechtsorde heeft tot gevolg dat bij conflict tussen een interne rechtsregel en art. 8, deze laatste bepaling voorrang heeft op de interne rechtsregel³⁵.

10. Volgens J. Velu behoren de bepalingen van het E.V.R.M. tot de Europese openbare orde. Hij situeert deze Europese openbare orde tussen de interne en de internationale openbare orde in³⁶. De rechter zal dus artikel 8, eerste lid, van het E.V.R.M. («Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling») eventueel ambtshalve moeten toepassen. De regel van openbare orde heeft in dit geval de bovenhand op de beschikkingsmacht van de partijen over de vordering³⁷. De rechter zal er dan wel zorg voor moeten dragen, het recht van verdediging te eerbiedigen. Hij zal de partijen in de gelegenheid moeten stellen hun standpunt kenbaar te maken, alvorens te beslissen³⁸.

IV. Privaatrechtelijke werking

11. Artikel 8, eerste lid, van het E.V.R.M. roept voor anderen de verplichting op om zich niet te mengen in ie-

Dr. Fam., 1985, 189; *Cass.*, 26 september 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 116; *Pas.*, 1979, 126. Zie ook: *Cass.*, 23 juni 1980, *Arr. Cass.*, 1979-80, 1323; *Pas.*, 1980, 1303.

³³ JAMOULLE, M., *l.c.*, 48-49.

³⁴ *Cass.*, 6 maart 1986, *Arr. Cass.*, 1985-86, 937; *Cass.*, 10 mei 1985, *Arr. Cass.*, 1984-85, 1230, concl. adv. gen. TILLEKAERTS; *J.T.*, 1986, 75; *R.W.*, 1985-86, 1848; *Rev. Not. B.*, 1986, 48; *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1985, 189.

³⁵ *Cass.*, 26 september 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 116; *Pas.*, 1979, 126; *Arbh. Brussel*, 24 november 1977, *J.T.T.*, 1978, 63; *Arbh. Brussel*, 4 mei 1973, *R.W.*, 1973-74, 382. JAMOULLE, M., *l.c.*, 49; VELU, J., *Les effets directs des instruments internationaux en matière de droits de l'homme*, Brussel, Editions Juridiques Swinnen H., 1981, 15-20.

³⁶ VELU, J., *Les effets directs des instruments internationaux en matière de droits de l'homme*, 30. De Raad van State bevestigde dat artikel 8 E.V.R.M. van openbare orde is (*R.v.St.*, Requeni Fabra, nr. 26.933, 25 september 1986, *R.W.*, 1986-87, 2854, noot LAMBRECHTS, W.).

³⁷ Zie: KRINGS, E., «Het ambt van de rechter bij de leiding van het rechtsgeding», *R.W.*, 1983-84, 360. Het onderwerp van de vordering, d.i. de gevorderde zaak, en de oorzaak van de vordering, dit zijn de rechtsfeiten waarop een partij haar vordering steunt, zijn echter bindend voor de rechter. Hier geldt een volstrekt verbod van wijziging door de rechter, volgens procureur-generaal KRINGS (*R.W.*, 1983-84, 345-351); VELU, J., *Les effets directs des instruments internationaux en matière de droits de l'homme*, 30; LEMMENS, P., «De Raad van State en de internationale verdragen over de rechten van de mens», *T.B.P.*, 1987, 368.

³⁸ Zie KRINGS, E., *l.c.*, 361.

mands privé-leven. Maar wie zijn «de anderen», aan wie het verboden is zich te mengen in iemands privé-leven?

12. In de 19e eeuw zagen de juristen de grondrechten als rechten van de burger tegenover de Staat. Volgens de liberale leer moest aantasting van grondrechten immers in de eerste plaats van de overheid gevreesd worden. Bij het ontwerpen van grondwettelijke teksten en internationale verdragen over fundamentele rechten en vrijheden is men ook uitgegaan van de verhouding burger-overheid³⁹.

De burger kan het grondrecht op eerbiediging van zijn privé-leven inroepen tegen de overheid. Artikel 8, tweede lid, van het E.V.R.M. bepaalt bovendien: «Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.»

13. De vraag rijst nu of de burger de grondrechten, die hij kan inroepen tegen de overheid, ook kan inroepen tegen andere private personen (natuurlijke personen, verenigingen of vennootschappen). Deze vraag vinden we in de rechtsleer terug als de vraag naar de derdenwerking, de horizontale werking of de privaatrechtelijke werking van grondrechten⁴⁰. Het begrip derdenwerking verwijst naar de toepasselijkheid van de grondrechten t.a.v. derden die niet betrokken zijn in de verhouding van de burger tegenover de overheid. Het begrip horizontale werking wijst erop dat het gaat om de toepasselijkheid van grondrechten op personen die zonder relatieve ondergeschiktheid met elkaar handelen, in tegenstelling tot de verticale relatie tussen de burger en de overheid. De privaatrechtelijke werking van grondrechten verwijst naar de toepasselijkheid van grondrechten op personen wier verhouding beheerst wordt door het privaatrecht, in tegenstelling tot de verhouding burger-overheid die beheerst wordt door het publiekrecht.

De vraag naar de derdenwerking van de grondrechten heeft zich pas gemanifesteerd op het ogenblik dat men vaststelde dat de grondrechten van de burgers niet alleen door de overheid kunnen bedreigd worden maar ook door andere burgers. Men stelde vast dat private personen niet altijd gelijkwaardige partners zijn. Er ontstonden grote verenigingen, grote ondernemingen die over een aanzienlijke macht beschikken ten aanzien van private personen. Hoe groter de machtspositie van een van de partners in het private rechtsverkeer, hoe reëler het gevaar van aantasting van de grondrechten van de zwakkere partij⁴¹. Zou het niet

paradoxaal zijn dat private personen de grondrechten van andere burgers zouden mogen krenken, terwijl dit aan de overheid verboden wordt? Dit zou de private personen boven de staat plaatsen⁴². Daarom wordt de derdenwerking van grondrechten in rechtspraak en rechtsleer algemeen aanvaard⁴³. De grondrechten zijn fundamentele waarden in de samenleving, zodanig dat zij ook moeten doorwerken in de verhoudingen tussen private personen en niet enkel in de verhouding burger-overheid.

14. Iedereen kan zich dus op het grondrecht op eerbiediging van zijn privé-leven beroepen tegen de overheid en tegen andere private personen⁴⁴. Dit grondrecht creëert immers de verplichting om zich niet te mengen in iemands privé-leven en deze verplichting is perfect tegenwerpelijk aan de overheid en aan andere private personen⁴⁵.

V. Rechtstreekse of onrechtstreekse privaatrechtelijke werking

15. Er bestaat in rechtspraak en rechtsleer minder eensgezindheid over de vraag op welke wijze de grondrechten in de privaatrechtelijke verhoudingen moeten doorwerken, nl. rechtstreeks of onrechtstreeks.

ons inzicht bevinden zich werkgever en werknemer, ten gevolge van de diepe tegenstrijdigheid van hun respectieve belangen, en omwille van de volkomen ongelijke strekking van hun beider economische rol, tegenover mekaar typisch in een scherp en structureel machts-onevenwicht»; ALKEMA, E., A., «The third-party applicability or 'Drittwirkung' of the European Convention on Human Rights» in *Protecting Human Rights: The European Dimension. Studies in honour of Gérard J. Wiarda*, MATSCHER, F. en PETZOLD, H. (ed.), Koln, Carl Heymanns Verlag KG, 1988, 34.

⁴² JAMOULLE, M., *l.c.*, 46-47.

⁴³ RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 46; VAN OEVELEN, A., «Schade en schadeloosstelling bij de schending van grondrechten door private personen», in *De toepasselijkheid van de grondrechten in private verhoudingen*, RIMANQUE, K. (ed.), Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, 424; VANDENBERGHE, G., *l.c.*, 266; RAUWS, W. en SCHYVENS, H., *l.c.*, 178-181; DE JONGHE, J., *l.c.*, 1254-1255; SCHYVENS, H., «C.A.O. nr. 38 betreffende de werving en de selectie van werknemers: een stap in de richting van een volwaardig aanwervingsrecht?», *Soc. Kron.*, 1984, 72, vn. 37; VELU, J., *Le droit au respect de la vie privée*, 49-50; VELU, J., «Het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en het recht op eerbiediging van het privé-leven, van de woning en van mededelingen» in *Privacy en rechten van de mens. Handelingen van het Derde Internationaal Colloquium over het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens*, 25-28.

Zie: Cass., 27 april 1981, *Arr. Cass.*, 1980-81, 972; *J.T.*, 1981, 410, *J.T.T.*, 1981, 357, *R.W.*, 1981-82, 1982; *Arbh. Gent*, 9 mei 1979, *R.W.*, 1979-80, 1458; *Arbh. Brussel*, 24 november 1977, *J.T.T.*, 1978, 63; *Arbh. Antwerpen*, 7 mei 1976, *R.W.*, 1976-77, 1249; *Arbh. Luik*, 27 juni 1974, *Jur. Liège*, 1974-75, 50; *Arbh. Brussel*, 4 mei 1973, *R.W.*, 1973-74, 382; *Arbh. Brussel*, 19 juni 1972, *J.T.T.*, 1975, 298.

⁴⁴ Idem: DIRIX, E., *l.c.*, 78; VANDENBERGHE, H., «Bescherming van het privé-leven en recht op informatie via de massamedia», *R.W.*, 1969-70, 1460.

Ook de Nederlandse Hoge Raad neemt aan, dat artikel 8 E.V.R.M. eveneens werking heeft tussen de burgers onderling (*H.R.*, 9 januari 1987, *N.J.*, 1987, nr. 928, *concl. adv. gen. LEIJTEN* en *not. ALKEMA, E., A.*).

⁴⁵ RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 8-10.

³⁹ JAMOULLE, M., *l.c.*, 44; RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 11-12; RAUWS, W. en SCHYVENS, H., *l.c.*, 178.

⁴⁰ RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 11, RAUWS, W. en SCHYVENS, H., *l.c.*, 178.

⁴¹ Zie RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 21-22; RAUWS, W., en SCHYVENS, H., *l.c.*, 157-163 die stellen: «... dat voor het behoud zonder meer van de contractsvrijheid niet langer voldoende argumenten voorliggen, wanneer met name de overigens onvermijdelijke feitelijke machtsverschillen tussen particulieren een zekere graad van significantie hebben overschreden. Bij zulk onevenwicht binnen de onderhandelingsituatie ontstaat immers het risico dat de belangen van één der betrokkenen te weinig aandacht krijgen. ... Naar

Met de rechtstreekse privaatrechtelijke werking wordt bedoeld dat de grondrechten de verhouding burger-overheid regelen (publiekrechtelijke werking) en daarnaast een norm bevatten betreffende de verhouding tussen private personen onderling (privaatrechtelijke werking). De grondrechten gelden dus ook rechtstreeks in de privaatrechtelijke verhoudingen⁴⁶.

Met de onrechtstreekse privaatrechtelijke werking wordt bedoeld dat de grondwettelijke en verdragsbepalingen betreffende de grondrechten, normen bevatten die de verhouding burger-overheid beheersen. Maar de grondrechten zijn daarenboven de uitdrukking van fundamentele waarden in de samenleving, zodat zij ook moeten doorwerken in het privaatrecht. Deze doorwerking gebeurt langs de zogenaamde open begrippen (blanconormen) in het privaatrecht zoals openbare orde, goede zeden, billijkheid, goede trouw, maatschappelijke zorgvuldigheid⁴⁷. Bij de interpretatie van deze open begrippen zal er beïnvloeding zijn door de grondrechten. De grondrechten worden dus gehanteerd in samenhang met een meer verfijnde toepassing van het privaatrecht⁴⁸.

16. Mijns inziens moet men opteren voor de onrechtstreekse privaatrechtelijke werking van de grondrechten, gelet op hun historische totstandkoming⁴⁹. Toch wil ik er op wijzen dat de discussie rond de rechtstreekse versus onrechtstreekse privaatrechtelijke werking van grondrechten een eerder academische discussie is. Wanneer men de privaatrechtelijke werking van grondrechten aanvaardt (wat algemeen gebeurt in rechtsleer en rechtspraak), betekent dit dat de grondrechten tegenwepelijk zijn aan de overheid én aan andere private personen. Ook private personen moeten de grondrechten van elke burger respecteren. Of men dan deze grondrechten rechtstreeks toepast in het privaatrecht of onrechtstreeks via begrippen als openbare orde, goede zeden, billijkheid, goede trouw of maatschappelijke zorgvuldigheid, het resultaat blijft hetzelfde. De onrechtstreekse privaatrechtelijke werking moet een even grote grondrechtsbescherming bieden als de rechtstreekse privaatrechtelijke werking: de grondrechten van elke burger moeten immers door iedereen gerespecteerd worden. In de praktijk blijkt de

⁴⁶ Zie RIMANQUE, K., en PEETERS, P., *l.c.*, 16-17; RAUWS, W. en SCHYVENS, H., *l.c.*, 181; DE JONGHE, J., *l.c.*, 1255.

⁴⁷ VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 424; RAUWS, W. en SCHYVENS, H., *l.c.*, 181; DE JONGHE, J., *l.c.*, 1255.

⁴⁸ RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 19-21.

⁴⁹ Idem: RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 20-21; VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 424 en o.a. Cass., 15 februari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 599; *Pas.*, 1973, 570; Cass., 2 mei 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 834; *R.W.*, 1968-69, 1929. (In deze arresten kan men een onrechtstreekse privaatrechtelijke werking van het grondrecht om te huwen lezen, via de begrippen openbare orde en goede zeden, ook al zegt het Hof dit niet zo uitdrukkelijk.)

Contra: RAUWS, W., en SCHYVENS, H., *l.c.*, 181-183; Cass., 27 april 1981, *Arr. Cass.*, 1980-81, 972; *J.T.*, 1981, 410; *J.T.T.*, 1981, 357; *R.W.*, 1981-82, 1982; *Arbh. Gent*, 9 mei 1979, *R.W.*, 1979-80, 1458; *Arbh. Brussel*, 24 november 1977, *J.T.T.*, 1978, 63; *Arbh. Antwerpen*, 7 mei 1976 *R.W.*, 1976-77, 1249; *Arbh. Luik*, 27 juni 1974, *Jur. Liège*, 1974-75, 50; *Arbh. Brussel*, 4 mei 1973, *R.W.*, 1973-74, 382; *Arbh. Brussel*, 19 juni 1972, *J.T.T.*, 1975, 298. (In deze arresten kan men een rechtstreekse privaatrechtelijke werking van de grondrechten lezen, hoewel dit ook hier niet zo uitdrukkelijk gezegd wordt.)

rechtstreekse versus onrechtstreekse privaatrechtelijke werking van de grondrechten geen problemen te stellen: hoven en rechtbanken kennen aan de grondrechten soms rechtstreekse en soms onrechtstreekse privaatrechtelijke werking toe⁵⁰.

17. In concreto betekent dit alles, in de eerste plaats, dat het grondrecht op eerbiediging van het privé-leven, dat zijn grondslag vindt in art. 8, eerste lid, van het E.V.R.M., door elke burger rechtstreeks kan ingeroepen worden tegen de overheid. Artikel 8, eerste lid, van het E.V.R.M. is verder ook de uitdrukking van een fundamentele waarde die moet doorwerken in het privaatrecht. Aangezien er in België geen specifieke wettelijke bepaling is die het recht op privé-leven tegenover andere private personen waarborgt, maakt dit beginsel deel uit van de maatschappelijke zorgvuldigheid. Wanneer een private persoon iemands grondrecht op eerbiediging van zijn privé-leven schendt, heeft hij niet de vereiste maatschappelijke zorgvuldigheid in acht genomen en begaat hij derhalve een fout in de zin van de artikelen 1382 en 1383 B.W.⁵¹.

VI. Persoonlijksrecht

18. Hoewel de privaatrechtelijke werking van de grondrechten in rechtsleer en rechtspraak algemeen wordt aanvaard (cf. supra), moet toch nog gewezen worden op de theorie van de persoonlijkheidsrechten. In de rechtsleer worden de persoonlijkheidsrechten gedefinieerd als extrapatrimoniale rechten die de essentiële eigenschappen van de menselijke persoonlijkheid beschermen⁵². Het zijn private subjectieve rechten die ieder individu tegenover derden kan laten gelden⁵³.

Er blijkt in de rechtsleer een consensus te bestaan om het recht op privé-leven als één van de persoonlijkheidsrechten te beschouwen⁵⁴. Andere persoonlijkheidsrechten zijn het recht op fysieke, psychische en morele integriteit van het lichaam⁵⁵; recht op naam, eer, afbeelding...

Zelfs als het recht op eerbiediging van het privé-leven niet wordt erkend als een grondrecht met privaatrechtelijke werking, kan toch het bestaan van dat recht in het privaatrechtsverkeer niet worden ontkend. Het recht op eerbiediging van het privé-leven is immers een persoonlijkheidsrecht dat door ieder individu tegenover derden kan ingeroepen worden⁵⁶.

⁵⁰ RAUWS, W. en SCHYVENS, H., *l.c.*, 187-189.

⁵¹ VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 423-425.

⁵² DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, I, Brussel, Bruylant, 1962, nr. 126.

⁵³ VAN GERVEN, W., *Algemeen Deel*, Brussel, E. Story-Scientia, 1987, nr. 33; RAUWS, W., *Civielrechtelijke beëindigingswijzen van de arbeidsovereenkomst: nietigheid, ontbinding en overmacht*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1987, 182; RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 7.

⁵⁴ VAN GERVEN, W., *l.c.*, nr. 33; VANDENBERGHE, H., «Bescherming van het privé-leven en recht op informatie via de massamedia», *R.W.*, 1969-70, 1458-1460. (Deze auteur stelt dat de juridische basis van dit persoonlijkheidsrecht artikel 8 E.V.R.M. is); DIRIX, E., *l.c.*, 78; RAUWS, W., *l.c.*, 182; MEERS, H., en ROOSEN, S., «Privacy en rijkswacht», *T.B.P.*, 1979, 20.

⁵⁵ Zie DIRIX, E., *l.c.*, 71.

⁵⁶ RAUWS, W., *l.c.*, 183.

VII. Beperking van het recht op eerbiediging van het privé-leven

19. Het recht op eerbiediging van het privé-leven is geen absoluut recht. Het E.V.R.M. laat toe dat aan dit recht beperkingen worden gesteld. Artikel 8, tweede lid, van het E.V.R.M. luidt immers: «Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.» Deze beperkingen moeten limitatief geïnterpreteerd worden⁵⁷. Artikel 18 van het E.V.R.M. bepaalt bovendien dat de beperkingen die volgens het Verdrag zijn toegestaan, slechts mogen worden toegepast met het doel waarvoor daartoe de bevoegdheid is gegeven.

A. Toelaatbaarheid van een inmenging van het openbaar gezag

20. De inmenging van de openbare overheid in het privé-leven moet «bij de wet voorzien» worden. De Engelse tekst van art. 8, tweede lid, van het E.V.R.M. spreekt van «... interference ... such as is in accordance with the law...». Het is voldoende dat de inmenging in overeenstemming met de wet gebeurt⁵⁸.

De term «wet» betekent wetgeving in materiele zin⁵⁹. De inmenging van het openbaar gezag moet gebeuren overeenkomstig de wetgeving in materiele zin, die tevoren bestaat in de staat waar die inmenging plaats heeft⁶⁰. Bovendien

moet de inmenging een «wettig doel» hebben. Ze moet gebeuren «in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.»

Tenslotte moet de inmenging in het privé-leven «nodig zijn in een democratische samenleving». De Engelse tekst luidt: «... necessary in a democratic society ...». Dit betekent niet dat de inmenging noodzakelijk of onontbeerlijk («indispensable») moet zijn. Er moet volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, enkel een dwingende sociale behoefte («besoin social impérieux», «a pressing social need») bestaan om de inmenging te rechtvaardigen⁶¹. Een beperking van het recht op privé-leven kan bovendien slechts beschouwd worden als nodig in een democratische samenleving, wanneer er een evenredigheid bestaat tussen de opgelegde beperking en het wettig nagestreefde doel. De redenen die de overheid opgeeft voor de inmenging in het privé-leven, moeten relevant zijn en voldoende om die inmenging te rechtvaardigen⁶².

21. In de Belgische rechtspraak vinden we een reeks uitspraken i.v.m. de verplichting de veiligheidsgordel te dragen. Het Hof van Cassatie stelde dat deze verplichting een door de Koning (krachtens de wet) vastgestelde maatregel is die zijn verantwoording vindt in de noodzaak de veiligheid te waarborgen van de autobestuurders en van de vervoerde personen. Deze verplichting is derhalve niet strijdig met art. 8 van het E.V.R.M. Volgens het Hof houdt het vrijwaren van de veiligheid van de personen niet enkel het vrijwaren in van de veiligheid van de gehele gemeenschap, maar ook van de afzonderlijke leden van de gemeenschap⁶³.

⁵⁷ Cass., 7 oktober 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 193; *R.D.P.*, 1982, 95; E.H.R.M., 6 september 1978, *Klass e.a.*, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 28, p. 21, § 42; E.H.R.M., 21 februari 1975, *Golder, Publ. Cour*, reeks A, vol. 18, p. 21, § 44.

⁵⁸ Idem: Beslissing van de Europese Commissie voor de Rechten van de mens van 12 oktober 1978 (X. v. Verenigd Koninkrijk, verzoek nr. 7308/75), *European Commission of Human Rights, Decisions and Reports*, nr. 16, 32.

⁵⁹ VELLU, J., «Het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en het recht op eerbiediging van het privé-leven, van de woning en van mededelingen», in *Privacy en rechten van de mens*, 61 (Wet in materiele zin is «ledere handeling van het openbaar gezag waarin bestendige en verbindende algemene rechtsregels zijn vervat».)

⁶⁰ Dit wordt bevestigd door: E.H.R.M., 2 augustus 1984, *Malone, Publ. Cour*, reeks A, vol. 82, p. 31-32, § 66; E.H.R.M., 25 maart 1983, *Silver e.a.*, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 61, p. 33, § 85-88; E.H.R.M., 26 april 1979, *Sunday Times, Publ. Cour*, reeks A, vol. 30, p. 30, § 47; Cass., 8 september 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, 47; *Pas.*, 1983, 43; *R.W.*, 1982-83, 2257; Cass., 7 oktober 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 193; *R.D.P.*, 1982, 95; Cass., 11 april 1979, *Arr. Cass.*, 1978-79, 971; *Pas.*, 1979, 968; *R.D.P.*, 1979, 685; *R.W.*, 1979-80, 834; Cass., 4 april 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 839; *R.D.P.*, 1976-77, 614; *Luk*, 9 april 1986, *Jur. Liège*, 1986, 409, noot GENET, L.; *Corr. Verviers*, 21 december 1977, *J.T.T.*, 1978, 195; *Pas.*, 1978, 4.

Zie JONATHAN, G., C., «Les 'écoutes téléphoniques'» in *Protecting Human Rights; The European Dimension. Studies in honour*

of Gérard J. Wiarda, MATSCHER, F. en PETZOLD, H. (ed.), Köln, Carl Heymans Verlag KG, 1988, 99-100.

⁶¹ E.H.R.M., 26 maart 1987, *Leander, Publ. Cour*, reeks A, vol. 116, p. 25, § 58; E.H.R.M., 24 november 1986, *Gillow, Publ. Cour*, reeks A, vol. 109, p. 22, § 55; E.H.R.M., 25 maart 1983, *Silver e.a.*, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 61, p. 37-38, § 97; E.H.R.M., 22 oktober 1981, *Dudgeon, Publ. Cour*, reeks A, vol. 45, p. 21, § 51; E.H.R.M., 26 april 1979, *Sunday Times, Publ. Cour*, reeks A, vol. 30, p. 35, § 59; E.H.R.M., 7 december 1976, *Handyside, Publ. Cour*, reeks A, vol. 24, p. 22, § 48.

⁶² E.H.R.M., 22 oktober 1981, *Dudgeon, Publ. Cour*, reeks A, vol. 45, p. 21-22, § 53-54; E.H.R.M., 24 november 1986, *Gillow, Publ. Cour*, reeks A, vol. 109, p. 22, § 55; E.H.R.M., 25 maart 1983, *Silver e.a.*, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 61, p. 37-38, § 97; E.H.R.M., 22 oktober 1981, *Dudgeon, Publ. Cour*, reeks A, vol. 45, p. 21, § 51; E.H.R.M., 26 april 1979, *Sunday Times, Publ. Cour*, reeks A, vol. 30, p. 35, § 59; E.H.R.M., 7 december 1976, *Handyside, Publ. Cour*, reeks A, vol. 24, p. 22, § 48.

⁶³ Cass., 18 september 1979, *Arr. Cass.*, 1979-80, 57; *Pas.*, 1980, 54; Cass., 27 juni 1979, *Arr. Cass.*, 1978-79, 1290; *Pas.*, 1979, 1247; Cass., 11 april 1979, *Arr. Cass.*, 1978-79, 971; *Pas.*, 1979, 968; *R.D.P.*, 1979, 685; *R.W.*, 1979-80, 834. Bij de Europese Commissie voor de Rechten van de mens werd een verzoekschrift ingediend, waarin de eiser stelde dat het verplicht dragen van de veiligheidsgordel een onwettige inmenging was van een openbaar gezag in zijn recht op eerbiediging van zijn privé-leven. De Commissie antwoordde dat het verplicht dragen van de veiligheidsgordel, waarvan de doeltreffendheid bevestigd wordt door talrijke statistieken, een individuele en collectieve beschermingsmaatregel is genomen door de overheid in het algemeen belang. Volgens de Commissie raakt

Daarnaast zijn er verschillende uitspraken i.v.m. de medische inspectie op school, waar verplicht de gevoeligheid aan tuberculine getest werd en een röntgenopname gemaakt. Het Hof van Cassatie besliste dat deze verplichte tuberculine-test en röntgenopname, destijds voorgeschreven door het koninklijk besluit van 12 oktober 1964, noodzakelijk waren voor de gezondheid. Dit koninklijk besluit was dus niet in strijd met art. 8 van het E.V.R.M.⁶⁴. Het Hof van Cassatie verwierp hiermee de voorziening ingesteld tegen een arrest van het Hof van Beroep te Luik van 24 februari 1982. Het hof van beroep had zijn beslissing als volgt gerechtvaardigd: het K.B. van 12 oktober 1964 wordt gewettigd door de noodzaak van de strijd tegen tuberculose. Bovendien werd niet bewezen dat de gebruikte methode een zeker nadeel voor de gezondheid van de individuen meebrengt⁶⁵. Ook de bescherming van de gezondheid houdt dus niet alleen de bescherming van de gehele gemeenschap in, maar ook van de afzonderlijke leden van die gemeenschap⁶⁶.

Ook de verplichte inenting van kinderen tegen polio (kinderverlamming), krachtens het K.B. van 26 oktober 1966, werd niet strijdig geacht met art. 8 van het E.V.R.M. Volgens het Hof van Beroep te Luik heeft de wetgever in casu de nodige maatregelen getroffen voor de bescherming van de gezondheid tegen deze aandoening met ernstige gevolgen⁶⁷.

Ook de individuele keuring, waartoe een bloedproef behoort, waaraan gewetensbezwaarden zich moeten onderwerpen met het oog op hun overgave van inlijving bij de Dienst van de civiele bescherming, is niet strijdig met art. 8 van het E.V.R.M. Deze keuring werd opgelegd bij K.B. van 8 september 1965. Noch de uitvoering noch de gevolgen van een bloedproef met het oog op de vaststelling van de

bloedgroep, vormen een ernstige aantasting van de gezondheid. Deze heel gewone vereiste is nodig voor de bescherming van de gezondheid, volgens het Hof van Cassatie⁶⁸.

De inmenging in het privé-leven met het oog op de bestraffing van overspel was volgens het Hof van Cassatie evenmin strijdig met artikel 8 van het E.V.R.M. Overspel was immers strafbaar gesteld door de Belgische wetgever (art. 387 Sw.)⁶⁹.

Het nu opgeheven artikel 372bis van het Strafwetboek, werd door het Hof van Cassatie evenmin strijdig bevonden met artikel 8 van het E.V.R.M. Door een minimumleeftijd te bepalen (18 jaar) beneden dewelke het bedrijven van de homosexualiteit zonder onderscheid van geslacht strafbaar werd gesteld, heeft de Belgische wetgever een maatregel getroffen die toegelaten is, aldus het Hof van Cassatie. Het is immers een inmenging van het openbaar gezag in het privé-leven, die bij de wet voorzien is en die naar het oordeel van de nationale overheid in een democratische samenleving volstrekt noodzakelijk is in het belang van de openbare orde, van de morele gezondheid en de goede zeden⁷⁰.

Het verbod voor drankslijters om alcoholische dranken in hun bezit te hebben, zowel in de lokalen waar de klanten toegelaten worden als in de andere delen van de inrichting en zelfs in de belendende woning, was evenmin in strijd met art. 8 van het E.V.R.M. Artikel 2 van de wet van 29 augustus 1919 legde dit verbod op ter bescherming van de gezondheid. Hiermee wordt zowel het psychisch als het fysiek welzijn van het individu bedoeld, aldus de Correctionele Rechtbank te Verviers⁷¹.

Een uitwijzingsbesluit van 23 januari 1974, genomen krachtens de wet van 28 maart 1952, waarbij iemand uitgewezen werd die geen verblijfplaats in België had en ver-

zo'n maatregel helemaal niet het «privé-leven», hoe ruim men dit ook zou interpreteren. Dit verzoek werd dus verworpen, omdat het buiten het toepassingsgebied van artikel 8 E.V.R.M. viel. (Beslissing over de ontvankelijkheid van het verzoek, van 13 december 1979 (X. v. België, verzoek nr. 8707/79), *European Commission of Human Rights, Decisions and Reports*, nr. 18.255.)

⁶⁴ Cass., 8 september 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, 47; *Pas.*, 1983, 43; *R.W.*, 1982-83, 2257. De eisers in deze zaak dienden een verzoekschrift in bij de Europese Commissie voor de Rechten van de mens. De Commissie antwoordde dat de verplichte onderwerping aan de tuberculine-test of aan een röntgenopname, een inmenging kan zijn in het privé-leven. De Commissie stelde echter vast dat de inmenging voorzien was bij wet en dat ze gerechtvaardigd was ter bescherming van de volksgezondheid en van de gezondheid van de betrokkenen zelf. De Commissie was van oordeel dat er een evenredigheid bestond tussen de inmenging in het privé-leven van de eisers en het nagestreefde doel, aangezien de ongemakken voor de eisers niet vergelijkbaar waren met de ravage aangericht door tuberculose. De inmenging was dus nodig in een democratische samenleving ter bescherming van de gezondheid, in de zin van artikel 8, tweede lid, E.V.R.M. Het verzoek werd verworpen omdat het kennelijk ongegrond was. (Beslissing over de ontvankelijkheid van het verzoek, van 10 december 1984 (ACMANNE en anderen v. België, verzoek nr. 10435/83), *European Commission of Human Rights, Decisions and Reports*, nr. 40, 251)

⁶⁵ Luik, 24 februari 1982, *J.T.*, 1982, 481; *Corr. Namen*, 28 november 1980, *Rev. Rég. Dr.*, 1981, 72.

⁶⁶ Cass., 11 april 1979, *Arr. Cass.*, 1978-79, 971; *Pas.*, 1979, 968; *R.D.P.*, 1979, 685; *R.W.*, 1979-80, 834.

⁶⁷ Luik, 9 april 1986, *Jur. Liège*, 1986, 409, noot GENET, L.

⁶⁸ Cass., 4 april 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 839; *J.T.*, 1977, 554; *R.D.P.*, 1976-77, 614. Idem: Brussel, 25 januari 1977, *J.T.*, 1977, 555 (in een gelijkaardige zaak, waar een gewetensbezwaarde weigerde een röntgenopname te laten maken. De voorziening in cassatie hiertegen werd verworpen bij arrest van 4 april 1977, niet gepubliceerd).

⁶⁹ Cass., 15 juni 1982, *Arr. Cass.*, 1981-82, 1272; *Pas.*, 1982, 1186.

⁷⁰ Cass., 7 december 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, 483.

⁷¹ *Corr. Verviers*, 21 december 1977, *J.T.*, 1978, 195; *Pas.*, 1978, 4. Bij de Europese Commissie voor de Rechten van de mens werd een verzoekschrift ingediend, waarin de eiser stelde dat zijn recht op eerbiediging van zijn privé-leven miskend werd door het verbod dat hem werd opgelegd om alcoholische dranken (meer dan 22% alcohol) in zijn privé-woning te hebben, die grensde aan zijn hotel. De Commissie oordeelde dat het verbod opgelegd aan de hotelhouder om producten in zijn huis te hebben, zelfs voor zijn persoonlijk gebruik, waarvan de verkoop vrij is, een inmenging is in het privé-leven en de woning. Deze inmenging was echter bij wet voorzien. Ze had tot doel wetsontduiking te vermijden en de hotelhouder de mogelijkheid te ontnemen dranken bestemd voor zijn klanten, buiten de openbare delen van zijn hotel te bewaren. Volgens de Commissie was deze inmenging nodig om een doeltreffende uitvoering van de politiek inzake volksgezondheid te verzekeren en om strafbare feiten te voorkomen of te bestraffen. De inmenging was niet buitensporig en bovendien kon de eiser zich aan het verbod onttrekken door zijn privé-woning te verplaatsen. Het verzoek werd verworpen door de Commissie omdat het kennelijk ongegrond was. (Beslissing over de ontvankelijkheid van het verzoek, van 11 juli 1980 (DEKLERCK v. België, verzoek nr. 8307/78), *European Commission of Human Rights, Decisions and Reports*, nr. 21, 116.)

scheidene keren veroordeeld werd tot zware straffen, was een noodzakelijke maatregel ter bescherming van de openbare veiligheid en de openbare orde. Dit besluit was derhalve niet strijdig met art. 8 van het E.V.R.M.⁷².

22. Wat we uit dit beknopte overzicht van rechtspraak kunnen afleiden is dat besluiten van de uitvoerende macht die formeel genomen worden in het belang van de openbare veiligheid, de openbare orde, de gezondheid enz., door hoven en rechtbanken meestal als wettig aanvaard worden. Krachtens artikel 107 van de Grondwet hebben de hoven en rechtbanken de bevoegdheid om na te gaan of de algemene, provinciale en plaatselijke besluiten en verordeningen overeenstemmen met de wetten (inclusief de Grondwet en internationale verdragen). Hoven en rechtbanken stellen echter uitdrukkelijk dat het niet aan hen toekomt de opportuniteit van de besluiten van de uitvoerende macht te beoordelen⁷³. Zij onderzoeken niet of bv. de verplichte inenting tegen polio effectief de gezondheid van de gemeenschap en van de individuen beschermt. Volgens Louis Genet behoort dit nochtans wel tot hun bevoegdheid⁷⁴. Ook K. Rimanque is van mening dat de bevoegdheid verleend aan de hoven en rechtbanken in artikel 107 G.W. te eng wordt opgevat. Het Hof van Cassatie neemt volgens hem dikwijls aan dat een formele verwijzing naar de openbare veiligheid, de gezondheid enz. een voldoende basis van wettelijkheid aan het besluit verleent, zonder zich daarbij af te vragen of een in redelijkheid handelend bestuur in de gegeven omstandigheden deze maatregel noodzakelijk of tenminste zeer

dienstig kon achten voor de openbare veiligheid, de gezondheid enz. Deze marginale toetsing wordt niet doorgevoerd omdat ze de opportuniteit zou betreffen. Volgens K. Rimanque behoort deze marginale toetsing echter onmiskenbaar tot het onderzoek van de wettelijkheid van een besluit⁷⁵.

23. Hier moet nog vermeld worden dat iedere persoon die beweert het slachtoffer te zijn van een schending door de Belgische overheid van zijn recht op eerbiediging van zijn privé-leven, een verzoekschrift kan indienen bij de Europese Commissie voor de Rechten van de mens (art. 25 E.V.R.M.).

De Commissie kan een zaak echter pas in behandeling nemen nadat alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput en voor zover het verzoekschrift is ingediend binnen een termijn van zes maanden na de datum van de definitieve nationale beslissing (art. 26 E.V.R.M.). Uiteindelijk kan de zaak eventueel bij het Europees Hof voor de Rechten van de mens aanhangig gemaakt worden door de Commissie, door een Hoge Verdragsluitende Partij van wie het slachtoffer de onderdaan is of door de Belgische Staat (tegen wie de klacht was ingediend) (art. 48 E.V.R.M.)⁷⁶.

B. Toelaatbaarheid van een inmenging van particulieren

24. Artikel 8, tweede lid, van het E.V.R.M. spreekt enkel over de inmenging van het openbaar gezag. Betekent dit dat het recht op eerbiediging van het privé-leven een absoluut karakter heeft in de betrekkingen tussen particulieren? De meeste auteurs vinden van niet.

Volgens J. Velu kan men niet uitsluiten dat een particulier, in sommige omstandigheden, gerechtigd is een inmenging te begaan in het recht op eerbiediging van het privé-leven van een ander⁷⁷. Ook W. Rauws is van oordeel dat het recht op eerbiediging van het privé-leven geen onbegrensd recht is. Soms beschikt een andere persoon of de wederpartij inderdaad over een recht dat een bedreiging vormt voor het recht op privé-leven. In dat geval moet naar verzoening en evenwicht worden gestreefd van de tegenstrijdige rechten⁷⁸. We nemen dus aan dat particulieren zich kunnen mengen in het recht op privé-leven van anderen⁷⁹. Onder welke voorwaarden kan deze inmenging gebeuren?

25. Mijns inziens kan de inmenging van particulieren in het recht op privé-leven van anderen slechts wettig geacht worden, voor zover zij door de overheid, *sensu lato*, is toegelaten. Bovendien moet de inmenging nodig zijn in een democratische samenleving voor 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van

⁷² Cass., 7 oktober 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 193; *R.D.P.*, 1982, 95. Uit enkele recente arresten van de Raad van State blijkt, dat deze een stap verder gaat dan het Hof van Cassatie. Volgens de Raad van State moet de overheid die de uitwijzing overweegt van een vreemdeling die met zijn gezin in België is gevestigd, nagaan of de noodzaak om in een democratische samenleving de openbare orde, de veiligheid enz. te beschermen door een maatregel van verwijdering uit het land, opweegt tegen het recht op een ongestoord gezinsleven (gewaarborgd door art. 8 E.V.R.M.). De overheid moet dus afwegen of er evenredigheid bestaat tussen de motieven van de verwijderingsmaatregel en de door die maatregel veroorzaakte ontwijking van het gezin van de betrokken vreemdeling (*R.v.St.*, Requeni Fabra, nr. 26.933, 25 september 1986, *R.W.*, 1986-87, 2854, noot LAMBRECHTS, W.). Deze rechtspraak van de Raad van State strookt volledig met de rechtspraak van het E.H.R.M. inzake het «noodzakelijk» karakter van een inmenging (zie LEMMENS, P., «De Raad van State en de internationale verdragen over de rechten van de mens», *T.B.P.*, 1987, 374-375).

Voor een overzicht van de beslissingen van de Europese Commissie voor de Rechten van de mens i.v.m. «uitwijzingen en het recht op eerbiediging van het privé-leven en het gezinsleven» zie: VILLIGER, M., E., «Expulsion and the right to respect for private and family life (Article 8 of the Convention) – an introduction to the Commission's case-law» in *Protecting Human Rights: The European Dimension. Studies in honour of Gérard J. Wiarda*, MATSCHER, F. en PETZOLD, H. (red.), Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 1988, 657-662.

⁷³ Cass., 8 september 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, 47; *Pas.*, 1983, 43; *R.W.*, 1982-83, 2257; Cass., 18 september 1979, *Arr. Cass.*, 1979-80, 57; *Pas.*, 1980, 54; Cass., 26 april 1963, *R.C.J.B.*, 1963, 116; Luik, 24 februari 1982, *Jur. Liège*, 1982, 315; Luik, 10 februari 1982, *J.T.*, 1982, 418; Corr. Namen, 28 november 1980, *Rev. Rég. Dr.*, 1981, 72.

⁷⁴ GENET, L., «L'opposition à l'obligation vaccinale» (noot onder Luik, 9 april 1986), *Jur. Liège*, 1986, 411-413.

⁷⁵ RIMANQUE, K., «Nationale bescherming van grondrechten», *T.B.P.*, 1981, 39.

⁷⁶ Voor een uitgebreide schets van deze rechtspleging, zie RIMANQUE, K., PEETERS, B. en VERMEIRE, L., *o.c.*, p. 51-60, nr. 49-64.

⁷⁷ VELU, J., «Het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en het recht op eerbiediging van het privé-leven, van de woning en van mededelingen», in *Privacy en rechten van de mens*, 75.

⁷⁸ RAUWS, W., *o.c.*, 182-183.

⁷⁹ Contra: RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 25 (volgens deze auteurs kan men uit art. 8, tweede lid, E.V.R.M. a contrario afleiden dat inmenging van private personen in de persoonlijke levenssfeer altijd verboden is, tenminste als zij niet vrij is aanvaard).

strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen⁸⁰.

Het openbaar gezag moet dus de voorwaarden bepalen die een rechtvaardiging kunnen zijn voor particulieren om handelingen te verrichten, die de uitoefening van het recht op eerbiediging van het privé-leven van anderen beperken⁸¹.

De inmenging in het privé-leven is ook geoorloofd wanneer de betrokkene zijn toestemming geeft⁸². In dat geval is er eigenlijk geen sprake meer van inmenging *sensu stricto*.

Het recht op eerbiediging van het privé-leven houdt immers in dat niemand zich kan mengen in iemands privé-leven zonder toestemming van de betrokkene. Geeft deze echter zijn toestemming dan is er geen inmenging *sensu stricto* en dus ook geen schending van het recht. De toestemming moet door de betrokkene vooraf gegeven worden. Het moet een uitdrukkelijke (niet noodzakelijk geschreven) en specifieke (geen algemene) toestemming zijn⁸³. Bovendien moet de betrokkene wel ingelicht zijn toestemming geven⁸⁴. Er mag ook geen dwang uitgeoefend zijn op de betrokkene, om afstand te doen van zijn recht op privé-leven⁸⁵. Het gaat in casu immers om een beperking van een grondrecht en die beperking moet limitatief geïnterpreteerd worden.

VIII. Sanctie bij schending van het grondrecht op eerbiediging van het privé-leven⁸⁶.

A. Strafrechtelijke sanctie

26. Sommige deelaspecten van het grondrecht op eerbiediging van het privé-leven worden strafrechtelijk beschermd tegen schending door private personen.

Het recht op fysieke integriteit wordt bv. strafrechtelijk beschermd in de artt. 392 e.v. Sw. De aanranding van de eer of de goede naam wordt strafrechtelijk gesanctioneerd in de artikelen 443 tot 453 Sw.

Het schenden van de geheimhoudingsplicht wordt strafrechtelijk beteugeld in art. 458 Sw.: «Geneesheren, heel-

kundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van honderd frank tot vijfhonderd frank.»

B. Artikelen 1382 en 1383 B.W. (onrechtmatige daad)

De artikelen 1382 e.v. B.W. regelen de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad.

27. In de eerste plaats moet hiervoor een onbehoorlijk gedrag of een onvoorzichtigheid worden aangetoond. De overtreding van een welbepaalde, specifieke rechtsnorm is op zichzelf onrechtmatig⁸⁷. Aangezien art. 8 van het E.V.R.M. rechtstreeks kan ingeroepen worden tegen de overheid, begaat deze laatste een onrechtmatige daad bij schending van deze rechtsnorm.

Wie in de samenleving niet de vereiste maatschappelijke zorgvuldigheid in acht neemt, begaat eveneens een fout in de zin van de artikelen 1382 en 1383 B.W. Deze artikelen leggen een algemene zorgvuldigheidsnorm op die in het maatschappelijk verkeer moet in acht genomen worden⁸⁸. Aangezien wij de onrechtstreekse privaatrechtelijke werking van art. 8 van het E.V.R.M. aanvaard hebben (cf. supra), betekent dit dat het beginsel van eerbiediging van het privé-leven deel uitmaakt van de maatschappelijke zorgvuldigheid. De waarde geformuleerd in art. 8 van het E.V.R.M. is zó fundamenteel dat de private persoon die iemands grondrecht op eerbiediging van zijn privé-leven schendt, niet de vereiste maatschappelijke zorgvuldigheid in acht neemt en derhalve een onrechtmatige daad stelt⁸⁹. De maatstaf voor de onrechtmatigheidsbeoordeling is «de normaal zorgvuldige en omzichtige burger die in dezelfde omstandigheden verkeert»⁹⁰.

Wij hebben reeds vermeld dat, wanneer men het recht op eerbiediging van het privé-leven niet erkent als een grondrecht met privaatrechtelijke werking, men toch niet kan ontkennen dat het een persoonlijkheidsrecht is, tegenwerpelijk aan derden. Welnu, de rechtstreekse inbreuk op een subjectief recht (in casu het persoonlijkheidsrecht op eerbiediging van het privé-leven) is op zichzelf onrechtmatig⁹¹.

28. Opdat er aansprakelijkheid zou zijn moet ook het bestaan van de schade bewezen worden. Dit bewijs mag met

⁸⁰ Idem: VELU, J., «Het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en het recht op eerbiediging van het privé-leven, van de woning en van mededelingen», in *Privacy en rechten van de mens* 75-76. (Velu spreekt van «onrechtstreekse inmenging van de overheid»).

⁸¹ Zie bv. de bepalingen betreffende het verplicht medisch onderzoek bij aanwerving (titel II, art. 124 en 125 A.R.A.B.).

⁸² Idem: DIRIX, E., *l.c.*, 78; VANDENBERGHE, H., «Bescherming van het privé-leven en recht op informatie via de massamedia», *R.W.*, 1969-70, 1466; RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 7; VELU, J., *Le droit au respect de la vie privée*, 57

⁸³ Idem: VANDENBERGHE, H., «Bescherming van het privé-leven en recht op informatie via de massamedia», *R.W.*, 1969-70, 1466.

Contra: VELU, J., *Le droit au respect de la vie privée*, 57 en VANDENBERGHE, G., *l.c.*, 266 (volgens deze auteurs kan de betrokkene ook stilzwijgend instemmen met de inmenging in zijn privé-leven).

⁸⁴ DIRIX, E., *l.c.*, 74; ANRYS, H., *La responsabilité civile médicale*, Brussel, Larcier, 1974, 70-72.

⁸⁵ E.H.R.M., 27 februari 1980, Deweer, *Publ. Cour.*, reeks A, vol. 35, p. 26, § 49 (i.v.m. art. 6, § 1); E.H.R.M., 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven en De Meyere, *Publ. Cour.*, reeks A, vol. 43, p. 25, § 59 (i.v.m. art. 6, § 1).

⁸⁶ Hier werd geen volledigheid beoogd; enkel de belangrijkste sanctiemechanismen worden besproken.

⁸⁷ VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M., GEELLEN, K. en DE COSTER, S., *l.c.*, nr. 3, p. 1266.

⁸⁸ VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M., GEELLEN, K. en DE COSTER, S., *l.c.*, nr. 13, p. 1282; VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 423-424.

⁸⁹ VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 424-425.

⁹⁰ VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M., GEELLEN, K. en DE COSTER, S., *l.c.*, nr. 18, p. 1293-1294 en nr. 25, p. 1305-1306; VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 423-424.

⁹¹ Tenzij een openbaar belang de indiscretie verantwoordt. (VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M., GEELLEN, K. en DE COSTER, S., *l.c.*, nr. 11, p. 1280).

alle middelen geleverd worden, inclusief getuigen en vermoedens⁹².

De schade kan zowel vermogensschade als extrapatrimoniale of morele schade zijn. Morele schade houdt geen vermindering van het vermogen in, maar treft een persoon in zijn gevoelens, genegenheid, gevoeligheid, eer, waardigheid, goede naam, levensbeschouwelijke vrijheid, enz.⁹³.

Soms wordt beweerd dat de loutere inbreuk op een grondrecht als zodanig reeds een morele schade oplevert⁹⁴, zonder dat nog bijkomende vermogensschade of extrapatrimoniale schade moet bewezen worden. Deze opvatting kan niet zomaar aanvaard worden. Voor de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad is immers een schade vereist, waarvan het bestaan moet worden aangetoond door de persoon die aanspraak maakt op schadeloosstelling. Er bestaat geen wettelijk vermoeden van schade. Normalerwijze zal de krenking van een subjectief recht wel vaak een morele schade met zich brengen. Men kan dus wel een feitelijk vermoeden van schade aannemen bij schending van een grondrecht⁹⁵, maar men kan niet als absolute regel stellen dat de schending van een grondrecht als zodanig steeds een schade oplevert.

De schending van het recht op privé-leven kan in concreto vermogensschade veroorzaken (bv. aantasting van de eer en de goede naam zal vermogensschade tot gevolg hebben als het slachtoffer een beroep uitoefent waarbij aanzien en faam een belangrijke rol spelen). Vaak zal ook morele schade veroorzaakt worden door de aantasting van het recht op privé-leven (bv. wanneer bepaalde aspecten van iemands privé-leven openbaar gemaakt worden, zal de morele schade hierin bestaan dat derden bepaalde feiten uit zijn privaat-sfeer hebben vernomen, terwijl deze persoon er een rechtmatig belang bij had deze privaat-sfeer voor zichzelf te houden⁹⁶).

Belangrijk is nog dat ook het verlies van een kans waarop het slachtoffer mocht rekenen, schade kan uitmaken waarvan het herstel kan worden gevorderd. De schade die bestaat in het verlies van zulke kans, wordt als voldoende zeker beschouwd⁹⁷. Het is wel vereist dat het slachtoffer redelijkerwijze op die kans mocht rekenen⁹⁸. In casu zou het slachtoffer van een schending van het recht op privé-leven moeten bewijzen, dat hij door die schending van zijn privé-

leven een kans heeft verloren waarop hij redelijkerwijze mocht rekenen.

De krenking van een rechtmatig belang is nodig, maar ook voldoende om aanspraak te kunnen maken op schadeloosstelling⁹⁹.

29. Ten slotte moet de eiser het oorzakelijk verband tussen de fout en de schade bewijzen. De fout (in casu: de schending van het recht op eerbiediging van het privé-leven) moet de oorzaak geweest zijn van de geleden schade. Volgens cassatiebeslissingen is een fout slechts niet-oorzakelijk voor een schadegeval als dit zelve, zoals het zich in concreto voordeed, zich ook zou hebben voorgedaan zonder deze fout¹⁰⁰. Het oorzakelijk verband tussen de fout en de schade kan ook bewezen worden door feitelijke vermoedens¹⁰¹.

30. Wanneer de schade voldoende zeker is, moet ze volledig vergoed worden.

Schadeloosstelling betekent dat de benadeelde zo goed mogelijk in de toestand gebracht wordt waarin hij zou gebleven of gekomen zijn als de onrechtmatige daad niet zou hebben plaatsgehad¹⁰². De schadeloosstelling kan gebeuren in natura of bij equivalent (meestal een geldsom). De geldelijke vergoeding komt slechts in aanmerking als een specifiek herstel onmogelijk is¹⁰³.

Bij schade veroorzaakt door de schending van het recht op privé-leven is schadeloosstelling in natura dikwijls uitgesloten (bv. gegevens uit het privé-leven die onrechtmatig verspreid werden kunnen niet opnieuw verborgen worden). De aansprakelijke zal meestal tot betaling van een geldsom veroordeeld worden.

De rechter moet de schade zo nauwkeurig mogelijk begroten. Dit betekent dat hij slechts een schadebegroting ex aequo et bono (naar billijkheid) kan toepassen, als hij de redenen opgeeft waarom enerzijds de door partijen voorgestelde evaluatiegegevens moeten verworpen worden en anderzijds waarom de raming slechts ex aequo et bono kan gebeuren¹⁰⁴.

Bij het verlies van een kans wordt in de rechtspraak een begroting ex aequo et bono toegepast¹⁰⁵. Ook de morele schade wordt meestal ex aequo et bono vergoed, aangezien ze onmogelijk nauwkeurig kan becijferd worden.

De feitenrechter oordeelt op onaantastbare wijze over het bestaan en de omvang van de schade alsmede, binnen de grenzen van de conclusies van de partijen, over het bedrag

⁹² SCHUERMANS, L., SCHRYVERS, J., SIMOENS, D., VAN OEVELEN, A. en SCHAMP, H., «Overzicht van rechtspraak. Onrechtmatige daad, schade en schadeloosstelling (1977-1982)», *T.P.R.*, 1984, nr. 15, p. 548, 1961, *R.W.*, 1961-62.

⁹³ VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 430-431.

⁹⁴ Zie o.a. DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, I, Brussel, Bruylant, 1962, nr. 126.

⁹⁵ VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 428-429.

⁹⁶ VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 431; RIMANQUE, K. en PEETERS, P., *l.c.*, 27; VANDENBERGHE, H., «Bescherming van het privé-leven en recht op informatie via de massamedia», *R.W.*, 1969-70, 1469-1470.

⁹⁷ Cass., 23 oktober 1961, *Pas.*, 1962, 206; Cass., 6 februari 1961, *R.W.*, 1961-62, 875; *Pas.*, 1961, 608.

SCHUERMANS, L., SCHRYVERS, J., SIMOENS, D., VAN OEVELEN, A. en SCHAMP, H., *l.c.*, nr. 12, p. 542 en 545; DE WILDE, L., «Begrip schade», in *Onrechtmatige daad. Actuele tendensen*, VANDENBERGHE, H. (red.), Antwerpen, Kluwer, 1979, nr. 7, p. 187 en 189.

⁹⁸ Zie Brussel, 17 mei 1979, *Pas.*, 1979, II, 118; Antwerpen, 23 juni 1977, *R.G.A.R.*, 1979, nr. 10012; Bergen, 13 oktober 1975, *R.G.A.R.*, 1977, nr. 9699.

⁹⁹ VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 432; SCHUERMANS, L., SCHRYVERS, J., SIMOENS, D., VAN OEVELEN, A. en SCHAMP, H., *l.c.*, nr. 2, p. 521

¹⁰⁰ Zie de arresten geciteerd door VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M., GEELLEN, K. en DE COSTER, S., *l.c.*, nr. 163, p. 1522.

¹⁰¹ VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M., GEELLEN, K. en DE COSTER, S., *l.c.*, nr. 178, p. 1540.

¹⁰² VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 434.

¹⁰³ SCHUERMANS, L., SCHRYVERS, J., SIMOENS, D., VAN OEVELEN, A. en SCHAMP, H., *l.c.*, nr. 17, p. 552; VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 434-435.

¹⁰⁴ Cass., 5 juni 1961, *Pas.*, 1961, 1066. Zie SCHUERMANS, L., SCHRYVERS, J., SIMOENS, D., VAN OEVELEN, A. en SCHAMP, H., *l.c.*, nr. 18, p. 555.

¹⁰⁵ Zie Brussel, 17 mei 1979, *Pas.*, 1979, 118; Antwerpen, 23 juni 1977, *R.G.A.R.*, 1979, nr. 10012; Bergen, 13 oktober 1975, *R.G.A.R.*, 1977, nr. 9699.

van de schadevergoeding die het volledig herstel ervan moet verzekeren¹⁰⁶.

Als de rechter vaststelt dat de schade geleden door de schending van het recht op privé-leven in concreto op passende wijze wordt vergoed door de toekenning van een symbolische schadevergoeding van een frank, valt daar juridisch weinig tegen in te brengen. De rechter moet echter steeds voor ogen houden dat hij de schade zo nauwkeurig mogelijk moet begroten. In beginsel moet de toekenning van een symbolisch bedrag van een frank dus verworpen worden, aangezien de schadeloosstelling zo nauwkeurig mogelijk aan de schade moet worden gemeten¹⁰⁷.

C. Niet-toepassing van besluiten

31. Wat de schending van het recht op eerbiediging van het privé-leven door de overheid betreft, moeten nog enkele specifieke sancties vermeld worden. De hoven en rechtbanken zullen algemene, provinciale en plaatselijke besluiten niet toepassen wanneer ze niet met de wetten (inclusief Grondwet en internationale verdragen) overeenstemmen¹⁰⁸. Schendt een besluit art. 8 van het E.V.R.M. dan mag het niet toegepast worden.

Gelet op het algemeen beginsel van de voorrang van het internationaal recht, geldt zulks eveneens t.a.v. een formele wet, die strijdig zou zijn met artikel 8 van het E.V.R.M.¹⁰⁹.

D. Vernietiging van administratieve overheidsbeslissingen

32. De afdeling administratie van de Raad van State vernietigt de akten en reglementen van de onderscheiden administratieve overheden wegens overtreding van hetzij substantiele, hetzij op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, overschrijding of afwending van macht (art. 14 R.v.St.-Wet). Een beslissing die het grondrecht op eerbiediging van het privé-leven van een persoon schendt, is genomen met overschrijding van macht¹¹⁰.

¹⁰⁶ Cass., 7 februari 1958, *Arr. Cass.*, 1958, 388; *Pas.*, 1958, 621. Zie SCHUERMANS, L., SCHRYVERS, J., SIMOENS, D., VAN OEVELEN, A., en SCHAMP, H., *l.c.*, nr. 26, p. 598.

¹⁰⁷ Idem: VAN OEVELEN, A., *l.c.*, 438-439.

¹⁰⁸ Art. 107 G.W.

¹⁰⁹ Zie R.v.St., Belgische Staat v. Botticchio, nr. 26.605, 4 juni 1986, *Jur. Liège*, 1987, 13.

¹¹⁰ RIMANQUE, K., «Nationale bescherming van grondrechten», *T.B.P.*, 1981, 39.

IX. Besluit

33. Uit het voorgaande kunnen we besluiten, dat er geen algemeen aanvaarde definitie van het begrip privé-leven bestaat. De hoven en de rechtbanken zullen moeten uitmaken wat tot iemands privé-leven behoort en wat niet. Dit valt onder hun beoordelingsbevoegdheid.

Eenieder heeft een grondrecht op eerbiediging van zijn privé-leven. Dit subjectief recht wordt immers erkend in artikel 8, eerste lid, van het E.V.R.M. Artikel 8, eerste lid, is van openbare orde en heeft directe werking in de Belgische interne rechtsorde, in zoverre het aan de Staat verbod oplegt zich te mengen in het privé-leven van de individuen. In zoverre artikel 8, eerste lid, positieve verplichtingen oplegt aan de Staat, is die bepaling echter niet voldoende nauwkeurig en volledig om directe werking te hebben.

Iedereen kan zich op zijn grondrecht op eerbiediging van zijn privé-leven beroepen tegen de overheid en tegen andere private personen.

Het recht op eerbiediging van het privé-leven is geen absoluut recht. Het E.V.R.M. staat toe dat aan dit recht beperkingen worden gesteld, maar deze beperkingen moeten limitatief geïnterpreteerd worden. Een inmenging van het openbaar gezag in het privé-leven van de individuen is slechts toelaatbaar, wanneer aan de volgende voorwaarden voldaan is: de inmenging moet bij wet voorzien zijn, ze moet een wettig doel hebben en nodig zijn in een democratische samenleving. Een inmenging van particulieren in het recht op privé-leven van anderen kan slechts wettig geacht worden voor zover zij door de overheid, *sensu lato*, is toegestaan, voor zover zij een wettig doel heeft en nodig is in een democratische samenleving.

Een inmenging in het privé-leven is ook geoorloofd wanneer de betrokkene zijn toestemming geeft.

Sommige deelaspecten van het grondrecht op eerbiediging van het privé-leven worden strafrechtelijk beschermd tegen schending door private personen.

Bovendien begaat diegene die iemands grondrecht op eerbiediging van zijn privé-leven schendt, een onrechtmatige daad in de zin van de artikelen 1382 en 1383 B.W.

Wanneer een besluit artikel 8 van het E.V.R.M. schendt, mag het niet toegepast worden door hoven en rechtbanken. Gelet op het algemeen beginsel van de voorrang van het internationaal recht, geldt zulks eveneens t.a.v. een formele wet die strijdig zou zijn met artikel 8 van het E.V.R.M.

Een administratieve overheidsbeslissing die het grondrecht op eerbiediging van het privé-leven van een persoon schendt, is genomen met overschrijding van macht en kan door de afdeling administratie van de Raad van State vernietigd worden.

Bernadette Oversteyns
Assistente K.U.Leuven